

Добри практики и насоки при функциониране на банките в Европейския съюз

Аглика Кънева*

Резюме: Публикацията е посветена на тенденциите, проблемите, добрите практики и насоките на дейността на банките в Европейския съюз. Изброени са основните тенденции и проблеми, възникващи в дейността на банките. Правят се препоръки за преодоляване на проблемите. Представено е състоянието на българската банкова система по отношение на анализиранияте тенденции. Изброяват се някои изменения в нормативните документи, които регламентират дейността на банките в страните – членки на Европейския съюз.

Ключови думи: банки, банкова система, Европейски съюз.

JEL: G210.

Банките в страните – членки на Европейския съюз, функционират стабилно и като цяло са се възстановили от последиците от световната финансова и икономическа криза и дълговата криза в еврозоната. В някои страни обаче все още не са достигнати стойностите на финансовите им показатели от периода преди кризата. Все още на ниво Европейски съюз остават някои проблеми пред банките, като натрупаните необслужвани кредити през периода на финансовата криза. Банките в страните членки работят активно по изчистване на портфейлите си от лоши кредити.

* Аглика Кънева е доктор, главен асистент в катедра „Финанси“ на УНСС.

Тъй като по данни на Българска народна банка към края на месец декември 2017 г. дялът на гръщерните банки от Европейския съюз в българската банкова система е 72,9%, дейността на банките в България в значителна степен зависи от състоянието на банките в Европейския съюз. Проследяването на тенденциите и проблемите в дейността на банките в страните – членки на Европейския съюз, представлява интерес.

Основната цел на статията е да се изследват тенденциите и проблемите при дейността на банките в Европейския съюз и се анализират мерките за преодоляването им.

За да се реализира целта, в статията се очертават следните конкретни задачи:

1. Проучване на основните проблеми пред банките при тяхното функциониране;
2. Изследване на насоките за развитие на банковата дейност в Европейския съюз;
3. Анализ на измененията в нормативната регулация на дейността на банките. Предмет на изследването е дейността на банките.

Конкретни обекти на изследването са:

1. Същностната характеристика на банковата дейност;
2. Предпоставките за оптималното функциониране на банките в Европейския съюз;
3. Проблемите, възникващи при дейността на банките.

Основната теза на разработката е да се обоснове значението на решаването на проблемите в дейността на банките за икономическото развитие на страните – членки на Европейския съюз. Познаването

на банковата дейност – нейната същност, специфичните ѝ характеристики, нормативната ѝ регламентация, проблемите пред банките, особеностите при функционирането на банките и предимствата от дейността им за финансиране на икономиките на страните – членки на Европейския съюз, са необходими предпоставки за поддържане на стабилна банкова система в Европейския съюз.

Използваната методология е комбинация от няколко метода на анализ и по-конкретно – сравнителен анализ, индукция и дедукция, дескриптивен анализ и синтез, историко-логически анализ. Предпочитание се отдава на аналитичния подход, който гарантира по-голяма обективност на резултатите.

1. Основни тенденции при дейността на банките в страните – членки на Европейския съюз

Кредитирането в страните от Централна и Източна Европа се увеличава. Това носи и високи печалби за банките в тези страни.

Една от най-съществените тенденции, които се наблюдават в банковите системи на страните от региона на Централна и Източна Европа, е намаляване на дела на необслужваните кредити в общи кредити на банките. Очакванията са процесите да продължат в същата благоприятна посока в бъдеще, което ще се отрази позитивно върху качеството на активите на банките. За това спомагат продажбата на портфейли с лоши кредити, както и продължаващото икономическо възстановяване, особено в Румъния, Унгария, Сърбия и Словения. По-доброто управление на риска при новоотпуснатите кредити също е сред факторите за подобряване на качеството на активите в банковия сектор в региона.

Причината за това в някои страни – членки на Европейския съюз, банките да отлагат

прочистването на портфейлите е пренебрежително малкият ефект на операциите върху показателите за качество на кредитния портфейл. Новите регулации, изискващи по-адекватно покритие с провизии, особено на необезпечените кредити, ще правят сръжането на такива портфейли с просрочени кредити още по-скъпо за банките. По тази причина, прогнозите са за освобождаване на счетоводните баланси на банките от портфейли с необслужвани кредити. Институции като Европейската банка за възстановяване и развитие имат целеви програми за стимулиране на пазарите, включително чрез инструменти за подобряване на прозрачността на търговете за продажби на портфейли с лоши кредити.

Притокът на средства от фондовете на Европейския съюз ще продължи да предоставя големи възможности пред кредитните институции и бизнеса. Регионът е перспективен за изпълнението на проекти в корпоративния сектор с комбиниран ресурс от публичните фондове и банките. Това ще оказва отражение върху печалбите на банките. През 2017 г. е отчетена 1,3% възвръщаемост на активите в региона. За сравнение, в страни като Италия, Германия и Австрия данните показват 0,5% възвръщаемост на активите. На това се дължи интересът на инвеститорите във финансовия сектор към Централна и Източна Европа.

При бизнес кредитирането продължават да оказват негативно отражение лошите кредити, отпуснати преди финансовата криза от 2008 г. Това затруднява инвестиционните планове на компаниите и влияе върху риска от банкрути в корпоративния сектор. Той е най-сериозният източник на лоши кредити в системата. Корпоративните заеми, включително тези за строителни предприемачи, съставляват 72% от необслужваните и проблемни задължения.

Това е един от показателите, по които България изостава най-много в сравнение с останалите страни – членки на Европейския

Европейски съюз

съюз. Към месец юни 2017 г. необслужвани кредити в българската банкова система представляват 12,4% от всички кредити при стойност на показателя от 4,5% средно за страните от Европейския съюз. От друга страна, покритието с провизии от 58% при банките в България е значително по-добро спрямо останалите гържави. Сред причините за влошените стойности на показателя експозиции под наблюдение и необслужвани експозиции към кредити и аванси на банките са юридическите пречки и неразвеният пазар на необслужвани кредити. Изказват се становища, че банките не са склонни да отписват лоши кредити, тъй като не са ги провизирали достатъчно или защото като ги отпишат може да последват правни действия спрямо длъжника (www.moody.com).

Пазарът на необслужвани кредити в Централна и Източна Европа е достигнал пика си. През 2017 г. приключените сделки с необслужвани кредити са на стойност 2,3 млрд. евро, а текущите сделки са за 4,9 млрд. евро или общо 7,2 млрд. евро. Предлагането на портфейли от необслужвани кредити достига най-високата си стойност през 2016 г. с над 7 млрд. евро номинална стойност на приключените сделки в региона на Централна и Източна Европа. Като най-активни пазари за Централна и Източна Европа с най-големи обеми на продадени портфейли през последните години се сочат Румъния, Унгария, Хърватска и Словения.

По страни за периода 2015-2017 г. най-голям е обемът на този пазар в Румъния от 6,4 млрд. евро. На второ място е Унгария с обем от 3,5 млрд. евро. България е на седмо място от десет страни със сделки за 700 млн. евро (Deloitte, CEE NPL markets in full swing, January 2017).

За периода 2015-2017 г. най-голям е обемът на продадените корпоративни необслужвани кредити за 8,9 млрд. евро. Смесените портфейли са на стойност 5,2 млрд. евро, а тези от кредити за потребление са 2,2 млрд. евро. Най-малко необслужвани кредити

са продадени в сегмента на жилищните ипотечни кредити – 2 млрд. евро.

Докаато активността в някои райони по продажбата на портфейли с корпоративни необслужвани кредити вече е с относително големи обеми, които се очаква да продължат да нарастват, на пазарите с натрупан опит е вероятно продажбите да се насочат към смесени портфейли и такива с ипотечни необслужвани дългове.

След продажбата на значителни обеми от корпоративни необслужвани кредити напоследък видимо намалява предлагането на корпоративен дълг в новите портфейли, които се продават. Въпреки че този вид дългове са най-активно тържувани, част от инвеститорите насочват интереса си към портфейли от ипотечни лоши кредити (Deloitte, CEE NPL markets in full swing, January 2017).

Заради пазарните условия в региона и намалението на предлагането на корпоративни портфейли, пакетите от жилищни ипотечни кредити стават привлекателни за инвеститорите. Този тип дългове обикновено са силно фрагментирани и имат географски разнообразна обезпеченост. Инвеститорите в този тип необслужвани кредити могат да се изправят пред повече предизвикателства в сравнение с корпоративните лоши дългове.

Те изискват подходящ партньор за управление на портфейла след придобиването му в областта на управлението на недвижими имоти. При покупката на такива кредитни портфейли следва да се познава местната регулаторна и политическа среда, механизмите за защита на потребителите, включително и схеми за спасяване на длъжници, които биха могли да имат значително въздействие върху бъдещото възстановяване на портфейла.

Вторичният пазар на дългове започва да се активизира едва към настоящия момент и очакванията са да се разраства през следващите години. Румънският пазар на необслужвани дългове е първият, на който се извършва вторична търговия с портфейли от лоши

Европейски съюз

дългове. Прогнозите са пазарът в Румъния, както и в други страни, да се развива. В България все още няма вторична търговия с необслужвани кредити.

Очакванията за пазара на необслужвани кредити в Централна и Източна Европа са активността му постепенно да намалее през следващите години. Прогнозира се, че пазарът на необслужвани кредити в средиземноморските страни ще се развива, привличайки по-значителен инвеститорски интерес. Като потенциални пазари в региона на Централна и Източна Европа, които да се развиват в бъдеще, на които до момента не се наблюдава активност, се посочват Украйна и Босна и Херцеговина (Deloitte, CEE NPL markets in full swing, January 2017).

Пазарът на необслужвани кредити на банките в България все повече се развива. Предлаганите портфейли са на все по-високи суми. Подготвя се търг за пакет на Уникредит Булбанк АД за 250 млн. евро, който е част от мащабния паневропейски план на италианската група за прочистване на кредитния ѝ портфейл. Пакетът лоши вземания се състои от две части: корпоративни вземания на стойност 150 млн. евро основно на МСП и потребителски кредити за 100 млн. евро, които са необезпечени и обезпечени, включително с ипотеки, вземания. Намерението на банката е да намери един купувач за двата пакета, което стеснява кръга на потенциалните кандидати до големите колектори като ЕОС Матрикс ЕООД и Агенция за събиране на вземания ЕАД. Интерес проявяват и други фирми и фондове, които опитват да наберат необходимия финансов ресурс от няколко десетки милиона лева. Съществена е не само цената, която ще се постигне на търга, но и капацитетът на купувача по отношение на служители по събиране на вземания. По тази причина конкуренцията ще бъде между колектори, които работят по сходни като просрочия вземания и тип задължени лица. През 2017 г. Уникредит Булбанк АД организира два големи търга за портфейли от необслужвани кредити.

Функциониране на банките в ЕС

По отношение на цените тенденцията е за повишаване и тя е движена от два фактора. На първо място, банките започнаха да продават по-качествени портфейли с по-малки просрочия. На следващо място, причина за покачването на цените е конкуренцията между компаниите за изкупуване на вземания и увеличаващата се ликвидност в сектора.

Именно натрупаният опит в събирането на задължения по кредити и познаването на практиките на кредитиране в отделните банки е ценното предимство, което помага при определянето на цената при участие в търговете, затова конкуренцията между колекторските компании в завземането на позиции е силна. По отношение на финансовите възможности, силите на участниците са относително изравнени, тъй като пазарът е доминиран от компании, които са поделения на чужди консорциуми, получаващи финансов ресурс, включително и от фондовите борси. Въпреки че конкуренцията на този пазар е голяма, заради високата възвръщаемост той е атрактивен и за колекторски агенции, които все още не работят на него.

Най-сериозната причина за прогнозираните по-големи продажби на портфейли е Международен стандарт за финансово отчитане 9. Счетоводният стандарт влезе в сила през месец януари 2018 г. До този момент банките можеха да отложат начисляването на обезценки по лоши кредити и заделянето на провизии дори и след информация за настъпило кредитно събитие като просрочие на вноска или разсрочване. С влизането в сила на Международен стандарт за финансово отчитане 9 на провизиране подлежи всичко, което носи кредитен риск, включително и средствата, гържани в друга банка. Това означава, че освен за лошите кредити, банките следва да заделят финансов ресурс и за обслужваните кредити. Това кара банките сериозно да преосмислят политиката си по отношение на лошите кредити.

В Западните Балкани пазарите на необслужвани кредити са по-добре развити от

Европейски съюз

българския. Същото се отнася за Румъния, където банките продават по-често и се предлагат портфейли, обезпечени с ипотеки. В България предстои да се развие вторичният пазар на дългове.

Като препоръки за подобрене на функционирането на пазара на необслужвани кредити в България следва да се вземе предвид, че за чуждите инвеститори в необслужван дълг е много важно да има прозрачност, предвидима и сигурна бизнес среда, солидна регулаторна рамка и ефективна съдебна система.

Гръцките банки продават свои поделения в чужбина заради поети ангажименти към Европейската комисия по спасителните си програми да изплатят европейската помощ за спасяването им. През месец юни 2017 г. Банка Пиреос обяви, че продава поделенията си на Балканите в Румъния, България, Сърбия, Албания и Украйна. В края на 2017 г. тя продаде поделението си в Румъния на американския фонд JC Flowers & Co. През месец октомври 2017 г. местната Direktna Bank придоби банката на гръцката група в Сърбия. Продажбите са част от реструктурирането на гръцките банки поради финансовата криза в страната. Целта е Банка Пиреос да осъществи продажбите до 2020 г. Процедурата за продажба на Банка Пиреос България АД е в напреднала фаза. Продажби са оферти от OTP Bank и американският фонд Apollo Global Management (<https://www.piraeusbankgroup.com/>).

Две банки в България с гръцки собственици бяха продадени. През 2016 г. Юробанк България АД придоби Алфа Банк – клон България. В края на 2016 г. Националната банка на Гърция продаде ОББ АД на белгийската KBC Груп и ОББ АД се сля със СИБАНК ЕАД. След продажбата на Банка Пиреос България АД в България може да остане само една гръцка банка.

Гръцката Юробанк, която е собственик на Юробанк България АД в България, ще запази дейността си в България, Сърбия и

Кипър, след като се оттегли от Румъния. Очакванията са, че гръцкните поделения на групата в тези страни ще удвоят рентабилността си през следващите няколко години. Операциите в чужбина допринасят за повече от 50% от рентабилността на банковата група. Целта на банката е да ги увеличи до 200 млн. евро от 110 млн. евро за 2017 г. (<https://www.eurobank.gr>). Тези страни вече са излезли от кризата и икономиките им растат с 3-4% годишно, което означава, че има възможност за увеличаване на кредитирането за бизнеса и домакинствата.

Трите най-големи гръцки банки – Националната банка на Гърция, Банка Пиреос и Юробанк, разпродават бизнеса си в региона, изпълнявайки плана за реструктуриране, наложен им от Европейския съюз. Дълговата криза в Гърция принуди гръцките банки да продават чуждестранните си поделения, за да подобряват капиталовите си показатели.

След като сви активите си извън Гърция от 11,2 млрд. евро до 8,7 млрд. евро, изпълнявайки изискванията на Европейския съюз, Юробанк се превръща в гръцката банка с най-голямо международно присъствие. Групата бързо се оттегли от Полша и Турция в началото на финансовата криза през 2008 г. и продаде операциите си в Украйна през 2016 г. Третата по размер на активите банка в Гърция – Юробанк, сключи сделка през месец ноември 2017 г. за продажба на румънското си поделение Bancprost на Банка Трансилвания, която е втората по големина банка в страната. Продажбата е именно част от плана за реструктуриране. Стратегията на банката е да излиза от пазари, които са твърде големи и изискват повече инвестиции, за да бъде сред петте най-големи банки в страните, където функционира.

В Румъния се изискват по-големи инвестиции, за да бъде Юробанк сред значимите кредитни институции. В България, където банката придобива клон на друга гръцка банка, Алфа Банк, гръцкната банка на Юробанк, е петата по големина и единствена

Европейски съюз

гръцка банка след продажбата на ОББ АД и очакваното излизане на Банка Пиреос от българския пазар.

Четвъртата по големина на активите банка в Гърция – Алфа Банк, продаде портфейл от лоши кредити за 3,7 млрд. евро. Портфейлът включва лоши потребителски необезпечени кредити, като само главницата по тях е за 2 млрд. евро към 30 юни 2017 г. Купувач е местното поделение на норвежката група B2Holding, която функционира и на пазара в България, където навлезе, придобивайки Агенция за събиране на вземания ЕАД. Цената на сделката е 90 млн. евро, което се равнява на 4,5% от главницата (<https://www.alpha.gr/>).

Продажбата на големи портфейли от необслужвани кредити от гръцките банки е очаквана от колекторските агенции. Три от най-големите банки в Гърция – Национална банка на Гърция, Банка Пиреос и Алфа Банк, подготвиха търгове за портфейли на обща стойност 5,5 млрд. евро в началото на 2018 г. Причината е натискът от Европейската комисия, която изисква от местния банков сектор да намали необслужваните кредити с 38 млрд. евро до края на 2019 г. от отчитаните 103 млрд. евро лоши кредити към края на 2017 г. Прогнозира се, че в краткосрочен период системно важните гръцки банки ще задвижат продажби на портфейли от лоши кредити за близо 40 млрд. евро.

Европейската централна банка, която осъществява надзор на трите най-големи банки във всяка страна от еврозоната, закри третата по големина банка в Латвия – ABLV, заради съмнения за пране на пари. Латвийските институции обявяват план, според който гарантираните вложители ще получат средствата си, без да се използват средства от фонда за гарантиране на влоговете в банките или от данъкоплатците. Изплащането става от ликвидни активи на банката. Собствениците и мениджмънтът на банка ABLV обявиха план за доброволна ликвидация. Първоначално банката получава 98 млн. евро помощ от

Функциониране на банките в ЕС

държавата и 200 млн. евро след затварянето ѝ, обезпечени с ликвидни активи. Латвия действа по регламента за реструктуриране на банки. Страната четвърта година е членка на еврозоната и това внася натиск за бързо справяне със ситуацията. Банка ABLV има малък кредитен портфейл, съответно повече ликвидни средства и малък размер на гарантираните влогове заради модела ѝ да се финансира с големи суми от чужди лица. По-голямата част от депозитите в нея са на чужди граждани, което е много специфично за латвийския банков сектор. По тази причина затварянето на банката не води до паника сред вложителите и в други банки.

Латвия има банков пазар с 16 банки и седем клона. Външни институции, основно от скандинавските държави, контролират 54% от сектора. През 2017 г. нерезиденти държат 42% от депозитите и 30% от активите в системата.

Проведеният стрес-тест на банките в Европейския съюз през 2014 г. показва значителен регистриран недостиг на банков капитал, като 24 банки не успяват да се справят със стрес-тестта (European Banking Authority, Results of 2014 EU-wide stress test, Aggregate results, Report, 26 October 2014, p. 22). От тях седем банки са от Италия, гръцките банки са три и три банки са от Кипър (European Banking Authority, Results of 2014 EU-wide stress test, Summary of bank-level results, 26 October 2014, pp. 3-7). Държавата заобиколи правилата и спаси проблемните малки италиански банки. При стрес-тестта, проведен през 2016 г. сред 51 кредитни институции в Европейския съюз, за по-голямата част от тях е дадена оценка, че са в добро финансово състояние (European Banking Authority, 2016 EU-wide stress test results, 29 July 2016, p. 7). Пет банки показват слаби резултати. Това са италианската банка Монте деи Паски, австрийската Райфайзен, испанската Банко Популар и

две ирландски банки – Банка на Ирландия и Обединена ирландска банка. От системно значимите банки най-слабо се представя италианската Уникредит, следвана от британската банка Барклис. Резултатите от този стрес-тест отразяват постигнатия напредък при възстановяване на банковия сектор в Европейския съюз. Банките са по-устойчиви и са в състояние да преодолееят икономически сътресения по-успешно в сравнение с две години по-рано (European Banking Authority, 2016 EU-wide stress test results, 29 July 2016, pp. 33-44).

Прегледът на качеството на активите и стрес-тестът на българската банкова система през 2016 г. обхващат всички 22 банки, лицензирани от Българска народна банка, с изключение на шестте клона на чуждестранни банки, функциониращи в България. Обект на прегледа са активи на обща стойност 84,2 млрд. лв. към 31 декември 2015 г., или 96% от банковата система. Стрес-тестът е проведен през месец юли 2016 г. с цел да се оцени устойчивостта на банките в България за поемане на шокове от хипотетични негативни финансови и макроикономически развития. Стрес-тестът се базира на капитал и рисково претеглени активи, коригирани в резултат от прегледа на качеството на активите.

Прегледът на качеството на активите отчита необходимостта от корекции в отчетната стойност на банковите активи в общ размер от 665 млн. лв., или 1,3% от рисково претеглените активи. Индивидуалните резултати при отделните банки са различни, но тяхната капиталова адекватност във всички случаи остава над задължителния регулаторен минимум. Очакваните корекции в капитала на отделните банки засягат само капиталовите буфери над регулаторния минимум за капиталова адекватност. Съответните последващи мерки са дефинирани по отношение поддържането на съществуващите капиталови буфери или възстановяването на тяхното покритие.

Банковата система остава добре капитализирана след отразяване на резултатите от прегледа на качеството на активите. Резултатите от стрес-теста потвърждават силната капиталова позиция и устойчивостта на потенциални шокове на банковата система. Индивидуалните резултати са различни за отделните банки. Някои банки следва да поддържат наличните си капиталови буфери, докато други банки следва да възстановят покритието на капиталовите си буфери, вземайки предвид корекциите в резултат на прегледа на качеството на активите (БНБ, Доклад за прегледа на качеството на активите и стрес-теста на българската банкова система, Август 2016 г., с. 7).

Въз основа на резултатите от прегледа на качеството на активите за всички банки са определени необходими действия. В зависимост от конкретните резултати, тези действия варират от препоръки за подобряване на отделни политики, процедури и правила до изисквания за конкретни действия за намаляване на рисково претеглените активи и прилагане на капиталови планове с цел възстановяване на капиталовите им буфери до адекватни нива (БНБ, Доклад за прегледа на качеството на активите и стрес-теста на българската банкова система, Август 2016 г., с. 28).

По-слаби резултати дават ПИБ АД и Инвестбанк АД. С цел отразяване на резултатите от прегледа на качеството на активите, ПИБ АД следва да изгради подходящо ниво на своя капиталов буфер. Конкретните мерки за подобрене и за достигане на препоръчания капиталов излишък са официално съгласувани с Българската народна банка. Планираните от ПИБ АД действия и мерки включват:

- Запазване на печалбата – банката следва да използва печалбата си, генерирана от обичайната ѝ дейност;
- Намаляване на рисковите експозиции – банката следва да продължи да диверси-

Европейски съюз

- Продажба на придобити активи – банката следва да интензифицира процеса по продажба на активите, придобити като обезпечение;
- Увеличение на капитала от външни източници – банката следва да увеличи капитала си до месец април 2017 г.

Планираните от Инвестбанк АД мерки включват следните дейности:

1. Подкрепа от акционерите:
 - Увеличение на капитала с 20 млн. лв. – капиталовият план на банката предвижда увеличение на акционерния капитал с 20 млн. лв. до месец април 2017 г., с цел поддържане на параметрите, дефинирани в бизнес плана.
 - Не се планира разпределение на дивиденди. Цялата печалба следва да бъде използвана за покриване на загубите и за укрепване капиталовата позиция на банката.
2. Погасяването на експозиции до 30.06.2016 г. води до намаление на обезценките, идентифицирани в индивидуалния процес по проверка на кредитните досиета, като корекциите, според прегледа на качеството на активите, са намалени с 39 млн. лв.
3. Начислени счетоводни провизии от началото на 2016 г. – към 30.06.2016 г. допълнително са начислени провизии в размер на 6,3 млн. лв., съответно към 31.07.2017 г. тази сума е 13,7 млн. лв.
4. Намаляване на рисковите експозиции и въвеждане на план за възстановяване на кредитния портфейл:
 - Планираното намаление на рисково-прегледените експозиции е 134 млн. лв., което освобождава капитал в размер на 18 млн. лв.
 - Месечен контрол и отчетност по прилагането на детайлизирания план за възстановяване на кредитния портфейл към корпоративни клиенти, граждани и домакинства и съдебни вземания.
5. Намаляване на административните раз-

Функциониране на банките в ЕС

ходи – коефициентът административни разходи към общо приходи към 30.06.2016 г. е 55%, сравнено със 70% към 31.12.2015 г. До края на 2018 г. се планира да достигне 49%.

6. Продажба на активи, придобити от обезпечения – планира се структурирането на специално звено, което да бъде пряко ангажирано с управлението и продажбата на активи, придобити като обезпечения. За следващите 2 години се очаква продажбата на активи в размер на 70 млн. лв.
7. Поддържане на ликвидността – съотношението на ликвидни активи, поддържано от банката, е над 30% при препоръчани 20%. Банката ще продължава да поддържа високи нива на ликвидността.
8. Разработване на вътрешен модел за колективно провизиране – до края на 2016 г. е разработен вътрешен модел за оценка на експозициите на колективна (портфейлна) база. Към момента, в съответствие с политиката на банката, са прегледани всички експозиции, включително тези към граждани и домакинства.

За успешното прилагане на тези мерки се създава специален комитет към Управителния съвет на банката за наблюдение и месечна отчетност по прилагането на:

1. Дефинираните и постигнати параметри в съответствие с бизнес плана за периода 01.07.2016 – 31.12.2018 г.;
2. Плана за оптимизиране на административните разходи;
3. План за възстановяване на кредитния портфейл:
 - Корпоративни клиенти
 - Граждани и домакинства
 - Съдебни вземания

Двете банки работят по въвеждането на МСФО 9, които влиза в сила от 1 януари 2018 г.

Европейската централна банка запазва монетарната си политика без промяна, като това се обосновава с необходимостта от подкрепа за увеличаване на инфлацията.

Европейски съюз

Основните лихвени проценти на Европейската централна банка, лихвеният процент по основните операции по рефинансиране и лихвените проценти по пределното кредитно улеснение и депозитното улеснение, остават непроменени. Те са съответно 0%, 0,25% и -0,4% (www.ecb.europa.eu). Управителният съвет очаква основните лихвени проценти на Европейската централна банка да се задържат на сегашното си равнище през продължителен период след приключване на програмата за изкупуване на активи. Тази програма ще продължи поне до края на месец септември 2018 г., а ако е необходимо, и след тази дата, и във всеки случай, докато не се забележи устойчива тенденция на покачване на инфлацията. Темпът на нетни покупки на активи се запазва на 30 млрд. евро.

В случай че перспективите станат по-малко благоприятни или вече не са в синхрон с тренда на увеличение на инфлацията, Европейската централна банка има готовност да увеличи и размера, и продължителността на програмата за изкупуване на активи.

Според решението на Европейската централна банка, погашенията по главници от ценни книжа с настъпващ падеж, придобити по програмата за изкупуване на активи, ще се реинвестират през продължителен период след приключване на нетните покупки на активи, и докато това е необходимо. Според Европейската централна банка, това ще благоприятства ликвидността и самата парична политика.

Икономиката на еврозоната се подобрява и възстановяването ѝ ще увеличи инфлацията. В същото време, евроето поскъпва до най-високите си нива за повече от три години въпреки предупреждението на президента на Европейската централна банка за резки промени във валутния курс. Подобряването на състоянието на европейската икономика засили увереността, че инфлацията ще достигне близо 2%. На този фон промените във валутния курс на евроето са източник на несигурност, която изисква на-

блюдение върху евентуалното му отражение върху средносрочната перспектива на ценовата стабилност.

Европейската централна банка може да приключи програмата си за обратно изкупуване на облигации на обща стойност 2,55 трлн. евро към края на 2018 г., а повишаването на лихвените проценти в еврозоната през 2019 г. е реалистично, ако икономиките на страните запазят ръста си. От началото на 2018 г. Европейската централна банка вече направи първата крачка, като намали месечните изкупувания на облигации наполовина до 30 млрд. евро. Предвижда се Европейската централна банка да повиши лихвения процент по депозитите, който в момента е -0,4%, за първи път към средата на следващата година и да достигне до 0 в края ѝ. Паричната политика в еврозоната ще остане силно експанзионистична и след края на нетните покупки на облигации, тъй като паричното възстановяване в еврозоната ще продължи дълго. Дори икономическият растеж да изглежда стабилен, инфлацията, която е ключов показател за Европейската централна банка, остава под целта от 2%.

През 2017 г. икономиката на еврозоната нарасна с най-бързия си темп от десет години, като това в голяма степен се дължи и на усилията на Европейската централна банка да запази изключително благоприятни условия за финансиране, което стимулира кредитирането, разходите и инвестициите с цел да генерира инфлация. Ръстът на корпоративните и потребителските кредити в еврозоната през 2018 г. е на нивата си от преди финансовата криза, което показва, че мерките на Европейската централна банка дават резултат, макар и по-бавно от очакваното.

В края на 2017 г. Федералният резерв на САЩ повиши лихвените проценти с четвъртък процентен пункт в диапазона 1,25 – 1,5%, но не промени своята прогноза за лихвените нива в следващите години въпреки очакванията за краткосрочно ускоряване на икономи-

ческия растеж в САЩ. Централната банка на САЩ ще продължи постепенно да затяга паричната си политика. След като повиши лихвените проценти за трети път през 2017 г., Федералният резерв прогнозира още три увеличения през следващите две години преди да достигне дългосрочно ниво от 2,8%.

Икономическият подем е по-силен в Европа, отколкото в САЩ, но Европейската централна банка все още е далеч от повишаване на лихвените проценти, както направя Федералният резерв в САЩ. Засилването на икономическия растеж в Европа е в ранна фаза и все още се нуждае от умерена подкрепа. Европейската централна банка следи за опасност от финансови рискове, които биха могли да възникнат в резултат на продължителен период на ниски лихвени проценти (<https://www.federalreserve.gov/>).

2. Промени в нормативните документи, които регламентиранта дейността на банките в страните – членки на Европейския съюз

През есента на 2017 г. Европейската централна банка оповести проект за допълнения към насоките за банките за третиране на необслужваните кредити. Предвиждат се много по-строги правила за провизиране. Те обхващат новите проблемни кредити, а не натрупаните лоши кредити от предишната финансова криза на стойност стотици милиарди евро. Те са насочени към 120 значими големи банки, които са под пряк надзор на Европейската централна банка, и техните дъщерни дружества. Целта е предотвратяване на нова финансова криза.

Европейската централна банка смекчава насоките, след като предишните насоки довеждат до остри критики. Правилата са сведени до насоки, като изрично се посочва, че допълненията нямат обвързващ характер за банките. Те ще послужат като

основа за надзорния диалог между значимите банки и банковия надзор на Европейската централна банка. Европейската централна банка ще оценява разликите между прилаганите практики на банките и предвидените насоки най-малко веднъж годишно. Европейската централна банка смекчава допълнително мерките, като удължава сроковете за прилагане на новите изисквания (ECB, Addendum to the ECB Guidance to banks on nonperforming loans: supervisory expectations for prudential provisioning of nonperforming exposures, March 2018). По този начин едва ли ще се постигне търсеният единен подход, който да попречи на специално отношение на националните централни банки към местни банки.

Новите срокове засягат необслужваните кредити с просрочие над 90 дни, които са класифицирани като такива след 1 април 2018 г. Първоначално заложеният срок за влизане на мярката в сила от 1 януари 2018 г. е отложен с три години – до 2021 г. Запазват се зададените нива на покритие. За необезпечените кредити или необезпечената част на кредита банките следва да осигурят 100% провизии до две години, след като кредитите станат необслужвани. За кредити с приемливо обезпечение срокът на покритие е до седем години, като за всяка година са определени конкретни нива на провизии. В таблица 1 е представено покритието на необслужваните експозиции.

Запазва се виждането тези изисквания да важат само за нови лоши кредити, а не за натрупаните лоши кредити до момента. Целта е да се стимулират банките да вложат повече усилия не за разчистване на счетоводните си баланси, а за риск мениджмънт, който да предотврати агресивното кредитиране в настоящия момент, да доведе до натрупване на нови необслужвани кредити при навлизане в следващата фаза на икономическия цикъл.

Европейската централна банка ще оценява обезпечените експозиции по линейния метод, като започва от третата година. Бан-

Таблица 1. Покритие на необслужвани експозиции

	Необезпечена част	Обезпечена част
След 2 години	100%	
След 3 години		40%
След 4 години		55%
След 5 години		70%
След 6 години		85%
След 7 години		100%

Източник: ECB, Addendum to the ECB Guidance to banks on nonperforming loans: supervisory expectations for prudential provisioning of non-performing exposures, March 2018

ките ще продължат да прилагат съществувашите счетоводни принципи, като само в случай че прилаганото счетоводно третиране не се счита за предпазливо от надзорния орган, от Европейската централна банка могат да определят адекватни мерки за всеки отделен случай.

Банките в еврозоната получават отлагане до 2021 г., за да изпълнят насоките на Европейската централна банка. Смята се, че по-ранното предложение с по-агресивен подход за третиране на лошите кредити облагодетелства най-вече италианските банки, особено по-малките, които са с едни от най-големите обеми неразчислени финансови кредити от финансовата криза. Общо лошите кредити в банките в еврозоната са в размер на 750 млрд. евро.

Незагължителният характер на насоките означава, че те ще се прилагат по преценка на банките, като в случаите, в които се установи разминаване между това, което е приложено, и необходимите мерки, това ще се обсъжда за всеки отделен случай с Европейската централна банка. Резултатите ще бъдат представени за първи път в надзорния преглед през 2021 г. Банките следва да използват периода на отсрочка, за да подготвят и преразгледат политиките и критериите си за редуциране на формиращите се нови необслужвани кредити, особено в текущите условия на икономически подем.

Критиките към предишното предложение на Европейската централна банка бяха, че заделянето на допълнителни средства за провизии по необслужвани кредити ще затрудни кредитирането в някои страни от еврозоната, където все още не е постигнат напредък след финансовата криза. Предишните насоки са силно критикувани в Италия, където тежестта на необслужваните кредити е особено голяма.

Във връзка с новите правила на Европейската централна банка за банките по отношение на необслужваните кредити, насочени към 120 значими институции и техните дъщерни дружества, Българска народна банка счита, че косвено са релевантни за голяма част от българския банков сектор. За да няма надзорно сегментиране на пазара, Българска народна банка подготвя свои указания, с които ще определи надзорни изисквания по отношение на необслужваните кредити, аналогични на тези на Европейската централна банка (<http://www.bnb.bg/>).

Паралелно с Европейската централна банка, и Европейският банков орган, и Европейската комисия издадоха консултативен документ на проект на насоки за необслужваните кредити. Предвижда се тези насоки да влязат в сила от 1 януари 2019 г., като до 8 юни 2018 г. всички заинтересовани могат да изпращат въпроси и коментари по проекта на насоките на Европейския банков орган. Следва дискусии

ране и приемането им от държавите членки и Европейската комисия до края на 2018 г. Съгласно тези предложения, банките ще имат две години, за да осигурят покритие от 100% с провизии на необезпечени кредити, и осем години за обезпечени кредити. Става въпрос за нови отпуснати кредити. Насоките на Европейската централна банка касаят всички кредити, класифицирани като необслужвани след 1 април 2018 г. (European Banking Authority, Consultation Paper, Draft Guidelines on management of non-performing and forborne exposures, 08 March 2018).

Европейската комисия предлага нови мерки за справяне с високото ниво необслужвани кредити в страните – членки на Европейския съюз. Мерките целят банките да заделят повече средства за покриване на рискови кредити, да се насърчи развитието на вторични пазари за необслужвани кредити, както и да се улесни събирането на вземанията. Предстои новите предложения да бъдат обсъдени и оформени в нормативни актове на Европейския съюз. С тези мерки Европейската комисия изпълнява приетия от Съвета на Европейския съюз план за действие, целящ да се понижи големият дял на необслужваните кредити и да се предотврати евентуалното им натрупване в бъдеще.

Една от мерките, които се предлагат, е да се въведе общо минимално покритие за отпуснати нови кредити, които не се обслужват. По този начин банките ще осигурят достатъчно покритие за загуби по бъдещи необслужвани кредити. Заделяйки средства, се противодейства на риска банките да не разполагат с достатъчно средства за покриване на загубите по бъдещи необслужвани кредити и се предотвратява тяхното натрупване. Ако банка не осигури приложимото минимално покритие, средствата ще бъдат приспадани от собствените ѝ средства.

Предвидените минимални нива на покритие са разписани според това дали кредитите са обезпечени или не. Увеличават се от първата до осмата година, започвайки от 5%

и достигайки до 100% покритие след осмата година. При необезпечените кредити след първата година минималното ниво на покритие е 35%, а след втората – 100%.

Предложенията на Европейската комисия предвиждат банките и кредитополучателите да могат предварително да се споразумеят за ускорено събиране на вземания по обезпечени кредити. Това ще бъде валидно само за кредити, които са отпуснати на предприятия. Процедурата няма да се прилага за потребителски кредити. Предвижда се, ако кредитополучател изпадне в неизпълнение, банката или друг обезпечен кредитор да може бързо да събере вземането, без сделката да се отнася в съда.

Част от мерките са насочени към насърчаване на развитието на вторични пазари за необслужвани кредити. Във връзка с това е съществено, че Европейската комисия цели да хармонизира изискванията, за да създаде единен пазар за прехвърляне на банкови кредити в Европейския съюз. Според предложението се предвижда да има общи стандарти за лицензиране и надзор на „обслужващи предприятия“ и да се установят правила за осъществяване на тази дейност в целия Европейски съюз, като се определят и дейностите на тези обслужващи предприятия. Това означава, че такъв тип компании, които изкупуват кредити, спазвайки създадените правила, ще могат да извършват дейност на цялата територия на Европейския съюз, без да е необходимо да са лицензирани на национално ниво.

Предвидено е задължение на купувачите на банкови кредити при всяко придобиване на заем да уведомяват съответните органи. Купувачите на потребителски кредити, установени в трети държави, са задължени да използват лицензирани компании в Европейския съюз.

Европейската комисия планира регулации, според които паричните банкови кредити в евро ще станат по-евтини за крайния потребител. Предложенията ще се

Европейски съюз

отнасят както за страните от еврозоната, така и за тези страни в Европейския съюз, които не са членки на еврозоната и използват собствена национална валута.

Ще се увеличи обхватът на сегашната регулация за междугранични преводи в рамките на Регламент (ЕО) № 924/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 година относно презграничните плащания в рамките на Общността и за отмяна на Регламент (ЕО) № 2560/2001, с който беше създадена Единната зона за плащания в евро (SEPA). Според планираните изменения, таксите, които се заплащат за валутни банкови трансфери в евро, следва да бъдат равни на таксите за банкови преводи в национална валута. По този начин всички такси ще се понижат. Това е съществена промяна, тъй като към момента за извършване на кредитен превод в евро в страни извън еврозоната може да се заплати висока такса.

Сегашната регулативна рамка по SEPA изисква таксите за преводи в евро в рамките на страната да са равни на таксите за междуграничен превод в единната валута (Регламент (ЕО) № 924/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 година относно презграничните плащания в рамките на Общността и за отмяна на Регламент (ЕО) № 2560/2001). Банките в България спазват това ограничение, като таксите за преводи в евро започват от цени между 20 и 25 евро и могат да достигнат 300 евро за един превод, независимо дали средствата се прехвърлят на друга българска банка или в друга банка в Европейския съюз. Към тази практика на местните банки има едно изключение, че ако валутният превод е вътрешнобанков, таксите са значително по-ниски – в рамките на 2-3 лв. За сравнение, повечето банки в еврозоната таксуват с едно евро преводи в рамките на SEPA. При някои финансови институции извън еврозоната, като банки в Дания и

Полша, например, банковите преводи в евро в рамките на SEPA са безплатни.

Европейската комисия също така ще се опита да реши проблема с т.нар. динамично превалутване. Това е практика оператори на ПОС терминали или банкомати, които могат да бъдат банки или други финансови институции, да предлагат на потребители, които са в чужбина, опцията да платят във валутата, в която е банковата им карта, вместо да се използва пазарният курс на картовите оператори Visa или Mastercard. По този начин те заблуждават клиента, че няма да заплати за превалутване. Всъщност, операторът на ПОС терминала или банкомата предлага много по-неизгоден валутен курс. Подобна практика е особено разпространена в страни като Чехия и Унгария, където валутният курс не е фиксиран към еврото, както в България, и клиентите лесно могат да бъдат погведени, че им се предлага по-изгодна оферта. Реално сделката се извършва по валутен курс, който е с 10-20% по-неизгоден от пазарния валутен курс. Според предложението за нова регулация, потребителите ще могат да сравняват разходите по двата начина на превалутване преди да вземат решение.

В края на 2017 г. са приети реформи в Базел III. Глобалната реформа ще засегне най-силно европейските банки. Те трябва да увеличат капитала си. Голяма част от пакета от реформи ще влезе в сила през 2027 г. По този начин се завършват реформите на регулаторната рамка, които започват след началото на финансовата криза. Моделите за оценка на риска по кредити, обезпечени с ипотеки, и последиците капиталови изисквания засягат в по-висока степен европейските банки, отколкото американските банки. Това се дължи на факта, че европейските банки имат повече ипотечни кредити в счетоводните си баланси, докато в САЩ подобни кредити по-често се освобождават чрез секюритизация.

Заключение

Отчетените загуби в страните от еврозоната са по-големи в сравнение с тези като цяло за Европейския съюз през периода на световната финансова и икономическа криза и дълговата криза в еврозоната. Въпреки че стойностите му намаляват, дялът на експозициите под наблюдение и необслужвани експозиции към кредити и аванси на банките в еврозоната е по-висок в сравнение със стойностите на показателя за Европейския съюз през целия период от началото на кризата до момента. Банките в страните от еврозоната са по-силно засегнати от финансовата криза в сравнение с банките в Европейския съюз като цяло. Най-силно негативно влияние световната финансова криза и дълговата криза в еврозоната оказват върху банковите системи на Гърция, Ирландия, Испания и Кипър, които отчитат големи загуби през кризисните години.

България се представя много добре по отношение на финансовите показатели на банките в сравнение с останалите страни – членки на Европейския съюз. Българската банкова система остава стабилна през годините на кризата. Анализът показва, че тенденциите и проблемите пред банките в България са сходни с тези в Европейския съюз. Все пак страната ни изостава в някои отношения като дела на необслужвани кредити в общо кредити на банките.

Цитирани източници:

БНБ, Доклад за прегледа на качеството на активите и стрес теста на българската банкова система, Август 2016 г.

(BNB, Doklad za pregleda na kachestvoto na aktivite i stres testa na balgarskata bankova sistema, Avgust 2016 g.)

Регламент (ЕО) № 924/2009 на Европейския

парламент и на Съвета от 16 септември 2009 година относно презграничните плащания в рамките на Общността и за отмяна на Регламент (ЕО) № 2560/2001 (Reglamente (EO) № 924/2009 na Evropeyskia parlament i na Saveta ot 16 septemvri 2009 godina otnosno prezgranichnite plashtania v ramkite na Obshtnostta i za otmyana na Reglamente (EO) № 2560/2001)

Deloitte, 2017. CEE NPL markets in full swing, January 2017.

ECB, 2018. Addendum to the ECB Guidance to banks on nonperforming loans: supervisory expectations for prudential provisioning of nonperforming exposures, March 2018.

European Banking Authority, 2016 EU-wide stress test results, 29 July 2016.

European Banking Authority, 2018. Consultation Paper, Draft Guidelines on management of nonperforming and forborne exposures, 08 March 2018.

European Banking Authority, 2014. Results of 2014 EU-wide stress test, Aggregate results, Report, 26 October 2014.

European Banking Authority, 2014. Results of 2014 EU-wide stress test, Summary of bank-level results, 26 October 2014.

<https://www.alpha.gr/>

<https://www.eba.europa.eu>

<http://www.bnb.bg/>

<https://www.eurobank.gr>

<https://www.federalreserve.gov/>

<https://www.piraeusbankgroup.com/>

www.ecb.europa.eu

www.moody.com